



ТЕХНОЛОГІЇ РАНЬОГО НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ

Людмила МЕЛЕНЕЦЬ, викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІІПО Київського університету імені Бориса Грінченка

Наука про педагогічні нововведення своїм об'єктом визначає процеси розвитку освітніх систем на основі продукування, розповсюдження та освоєння новацій, дослідження ефективності інноваційних змін.

*Олександр УДОД,
директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти
МОН України, проф., д-р іст. наук*

Важливим джерелом дошкільної педагогіки як науки є передовий педагогічний досвід — діяльність педагогів-новаторів, колективів дошкільних навчальних закладів. У всі часи, і особливо в сучасному світі, для педагогіки важливою необхідністю є не лише досконале володіння вихователями методами і прийомами розвитку, виховання і навчання малюків, а й усвідомлення їх новаторської сутності. Інновація — процес освоєння нового (нововведення) — є цілеспрямованою зміною, яка вносить до педагогічної системи нові стабільні елементи (новації), що поліпшує перебіг і результати освітнього процесу. Новими в педагогіці вважаються як окремі підходи, методи, технології, які ще не використовувались, так і комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які втілюють прогресивне начало.

Перегляд традиційних поглядів на витоки розвитку мовлення дітей і раннє навчання їх читання є характерною рисою сьогодення, доміантною тенденцією якого є формування постіндустріальних, інформаційних суспільств із соціально-економічними, культурними, духовними перевагами і ризиками. Педагоги, як і інші члени суспільства, займають різні позиції стосовно вікових меж навчання грамоти дітей дошкільного віку. Критики звертають головну увагу на

ранні терміни оволодіння функцією читання, як правило, спираючись на традиційні стандартні методики розвитку мовлення дітей. Проте нині існує кілька інноваційних підходів у цій царині.

Навчання дошкільників елементів писемного мовлення (письма й читання) посідає важливе місце в навчально-виховному процесі (*методичний лист МОН України «Організація та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах» № 1/9-306 від 06.06.2005 р.*). Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (2008 р.) висвітлює сутність і специфіку навчання елементів грамоти у старшому дошкільному віці й зазначає, що індивідуальна робота з навчання читання припустима й у попередніх вікових періодах, якщо вона задовольняє потреби й прагнення самої дитини, а не амбіції чи завищені вимоги дорослих.

Оригінальний шлях до читання через письмо (від письма кубиками до читання) запропонувала і розробила свого часу М. Монтесорі. Опосередкована підготовка дитини до письма (не навчання письма — письмом, читання — читанням) містить оволодіння низкою «елементів», виражених у конкретній формі Монтесорі-матеріалів.

Майже двадцять років в Україні відома авторська методика російського педагога-новатора М. Зайцева, метою якої є навчити читати дошкільників. Єднає означену методику з монтесорійським методом відмова від фонемного принципу навчання читання, натомість пропонується складовий.

Концептуальні положення технології навчання дітей грамоти М. Зайцева побудовані на засадах природодоцільного розвитку дитини в діяльності на тлі активізації пізнавального потенціалу мозку. Але не перенавантаженням мозкової діяльності, а повнішим задіянням сенсорних систем та отриманням усебічної сенсорної інформації про об'єкт пізнання. Автор розробив технологічну послідовність виконання навчальних завдань: від демонстрації/наочності педагогом до співпраці дитини з дорослим у відпрацюванні навчальних дій та самостійної роботи дитини. Характерною особливістю ігор-посібників М. Зайцева є їхня максимальна наочність, логічність побудови.

Беручи до уваги твердження дефектологів, які працюють із дітьми, що мають порушення психічного розвитку, заняття за системою М. Зайцева забезпечують неабиякі результати в опануванні читання, письма, мовлення. Не випадково технологію М. Зайцева високо оцінив автор оригінальної системи розвивальних ігор Б. Нікітін.

Методика М. Зайцева кардинально відрізняється від традиційних методів розвитку мовлення дітей і побудована на **принципах**:

- гуманізації педагогічного процесу;
- індивідуального підходу до дитини;
- подрібнення сенсорного потоку на своєрідні «кванти інформації»;
- «від конкретного до абстрактного, від конкретно-образного до словесно-логічного»;
- урахування психологічних особливостей віку;
- використання здобутків психолого-педагогічної науки (І. Сеченова, І. Павлова, В. Бехтерева, О. Леонтьєва, М. Монтессорі, Ф. Фребеля, Я.-А. Коменського).

Навчальна діяльність має невимушений ігровий характер і організовується фронтально, з невеликими групами дітей (6—8 осіб) та індивідуально. Тривалість кожного заняття до 20 хв. Під час занять діяльність дітей супроводжується цікавими ігровими ситуаціями. Шляхом до здоров'я малюків є стійкі позитивні емоції — чудове тло для нормалізації та активізації всіх функціональних систем маленького організму.

Навчання читання за кубиками М. Зайцева відбувається **трьома етапами**:

- 1) ознайомлення з кубиками і таблицями, вивчення складів;
- 2) читання одного слова;
- 3) читання тексту.

Базова програма створює великий простір для творчого використання різних педагогічних технологій. Протягом трьох років у м. Києві велася дослідно-експериментальна робота «Використання навчально-розвивальних методик у сучасному дошкільному навчальному закладі», під час якої розглядалися інноваційні підходи: методика навчання читання Л. Шелестової, М. Зайцева. Навчання дитини читання орієнтує творчого педагога на культуру гідності й індивідуальний та диференційований підхід до розвитку маленької особистості (табл.).

Пропонуємо практичним працівникам приклади ігор, ігрових занять вихователів дошкільних закладів м. Києва, зокрема Галини Палазюк, вихователя ДНЗ № 659, яка модифікувала методику М. Зайцева, розробивши мобільні дидактичні матеріали, якими можна користуватися і в приміщенні, і на вулиці.

Характеристика технології раннього навчання М. Зайцева

| Мета | Особливості (концептуальні засади) технології |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> • Раннє навчання дітей гра-моти; • Формування елементарних математичних уявлень | <ul style="list-style-type: none"> — максимальна наочність у навчанні; — нескладні дидактичні посібники; — звільнення дитини від регламентованої поведінки; — ритмізація діяльності (ритмічні звукові подразнення, ритмічні рухи кисті дитини); — насичення навчальної діяльності дітей цікавими ігровими ситуаціями з елементами змагання; — одночасний розвиток мовлення дітей із навчанням їх читання; — шлях до читання через письмо (від письма кубиками до читання); — складовий принцип навчання читання, відмова від фонемного принципу; — поєднання навчання зі співом (запам'ятовування складів у формі коротких складових пісенок, які виконуються як фонетична розминка і супроводжуються рухами); — використання всіх видів пам'яті: моторної, слухової, кінестетичної (просторово-рухової) тощо; — нормалізація та активізація усіх функціональних систем організму дитини завдяки стійким позитивним емоціям; — навчання, дистанційоване від вербально-логічного спрямування; — формування правильної постави, висока загальна рухова активність (не обов'язкове сидіння за столами) |

| Роль педагога | Форми і методи організації освітнього процесу | Засіб пізнання світу |
|---|--|--|
| <p>Педагог починає навчання без словесних настанов, одразу залучаючи дітей до діяльності, пов'язаної з об'єктом, що вивчається. Він внутрішньо готовий до інтелектуальної і фізичної напруженої праці, володіє необхідними для розвитку дитини методичними рішеннями, заснованими на пізнавальну діяльність на грі. Педагог вибудовує навчальний процес на засадах природовідповідного розвитку дитини, через відношення і діяльність, всебічно активізуючи пізнавальний потенціал дитячого мозку</p> | <p>Індивідуальні та групові ігри, ігри-заняття, самостійна пізнавальна діяльність дітей, співи, взаємонавчання. Ініціатива, творчість, самостійний пошук вихователем форм і методів організації роботи</p> | <p>Використання у навчанні таблиць, кубиків (різних за кольором, ми ознаками, об'ємом, звучанням наповнювача, вагою)</p> |

Робота з навчання дітей читання на I етапі навчання проходить у формі заняття і дидактичних ігор, які можуть проводитися протягом тижня будь-якого дня з підгрупами дітей та індивідуально.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН РОБОТИ (ВЕРЕСЕНЬ)

1-й тиждень

Заняття 1. Ознайомлення дітей із кубиками Зайцева. Показ, огляд, класифікація кубиків на «залізні» та «дерев'яні».

Дидактична гра «Покажи кубик за ознакою».

2-й тиждень

Заняття 2. Ознайомлення дітей із «золотими» кубиками. Написання кубиками імен дітей. Закріплення пісеньок кубиків.

Дидактичні ігри: «Який кубик звучить?», «Розсортуй кубики»

3-й тиждень

Заняття 3. Ознайомлення з таблицею 1. Вивчення послідовності вимови голосних звуків. Вправа «Знайди своє ім'я на таблиці».

Дидактичні ігри: «Відшукай будинок своєму кубику», «Бджілки» (I варіант).

4-й тиждень

Заняття 4. Робота з таблицею 1. Ознайомлення з посібником «Казкові герої».

Дидактичні ігри: «Обери казкового героя і проспівай його пісеньку», «Бджілки» (II варіант), «Смішні слова».

КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Ознайомлення дітей із кубиками Зайцева. Демонстрація, огляд, класифікація кубиків на «залізні» та «дерев'яні».

Завдання: ознайомлювати дітей із кубиками — визначення схожості й відмінності в кубиках (різні за звучанням, за кольором та величиною); викликати інтерес до матеріалу наповнювачів кубиків; спонукати дітей до самостійного виготовлення кубиків; складання розгорток кубиків, заповнення наповнювачами; розвивати увагу, допитливість, спостережливість, дотикове відчуття.

Матеріал: набір готових кубиків, велика картонна коробка-посилка, лист від гномика Мудрунчика, набір розгорток кубиків

за кількістю дітей, наповнювачі у прозорих пластикових стаканчиках.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Поступовий перехід від нерегламентованих видів діяльності до власне заняття — у групу потрапляє посилка та лист від гномика Мудрунчика. Вихователь читає лист: «Добридень, любі діти! Пише вам гномик Мудрунчик. Я із зацікавленням спостерігав за тим, як весело ви граєтесь на подвір'ї садочка, і хотів би прийти до вас у гості — ближче познайомитися, подружитися, разом погратися. Запросіть мене, будь ласка! У подарунок вам посилаю цікавинку».

Вихователь розкриває посилку. Діти розглядають кубики, сприймають пальцями рук вібрацію, знаходять у них схожі та відмінні ознаки. Кубики сірого кольору нагадують предмети, виготовлені з металу, коричневого — з дерева; діти пригадують предмети, виготовлені з цих матеріалів.

Вихователь. Діти, бачу по ваших оченятах, що вам дуже хочеться знати, що ж заховано всередині кубиків. Як ви гадаєте, що там?

Відповіді дітей.

Щоб переконатися у правильності міркувань, вихователь розгортає «залізний» та «дерев'яний» кубики. Діти розглядають наповнювачі.

Вихователь. Діти, Гномик-чарівник знав, що ви захочете самі скласти ці кубики й тому надіслав такі, які не всі склесні. У цій коробці є їх розгортки, які доведеться скласти вам самим.

Вихователь показує і пояснює, що в сірі кубики слід покласти металеві кришечки від пляшок (колір металу), у коричневі — маленькі дерев'яні кубики (колір дерева), а в «золоті» — порізані «золотисті» шматочки з бляшанок. Наголошує на тому, що працювати з наповнювачами потрібно обережно, аби не поранитись, особливо зі шматочками бляшанок. Діти вибирають розгортки кубиків, наповнювачі до них. Вихователь допомагає дітям відраховувати по 7 металевих кришечок для великих «залізних» кубиків і по 4 для малих, діти наповнюють їх і закривають. Аналогічна робота здійснюється з «дерев'яними» і «золотими» кубиками. Діти закривають кубики (не склеюють, а лише складають розгортку). Тепер вони добре знають, що є в кубиках і чому їх не можна розривати.

Ігрова вправа «Хто швидше добере кубики»

Діти команди мають дібрати і покласти в один обруч «залізні» кубики, у другий — «дерев'яні». На килимку залишаються лише «золоті» кубики. Вихователь кілька разів проспівує пісеньки «золотих» кубиків (спочатку великого, а потім малого). Діти повторюють, уважно спостерігаючи за величиною кубика.

Вихователь. Діти, відтепер кубики будуть весь час у груповій кімнаті. Ви будь-коли зможете пограти.

Вихователь дякує дітям за роботу.

У другій половині дня вихователь разом із дітьми пише лист-подяку гномику Мудрунчику та запрошує в гості. Кожна дитина за власним бажанням на окремому аркуші паперу або в парі робить малюнок.

На інших заняттях гномик (лялька-рукавичка) буде задіяний як ігровий сюрприз.

Заняття 2. Ознайомлення дітей із «золотими» кубиками. Написання кубиками імен дітей.

Завдання: заохочувати дітей до роботи з кубиками; в ігровій формі ознайомити їх із написанням власних імен; закріплювати пісеньки «золотих» кубиків; викликати емоційне піднесення від результатів праці; розвивати увагу, пам'ять, кмітливість.

Матеріал: кубики та заздалегідь виготовлені картки з фото дітей і підписами по складах імен дітей.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь привертає увагу дітей до кубиків на полицках:

— Любо слухать, на полицках кубики співають.

У садочку діточок імен навчають.

Вихователь звертає увагу на звучання «золотих» кубиків, пропонує дітям ігрову вправу «Пісеньку якого кубика тобі заспівати?». Діти по черзі беруть із полицок по одному кубику за власним вибором. Вихователь проспівує «пісеньку» кубика, діти хором повторюють її.

Далі вихователь повідомляє, що кубиками дуже легко «писати» слова, «пише» (складає) з кубиків своє ім'я і пропонує повторити, натискаючи пальчиком дитини на кубики. Потім вихователь складає з кубиків ім'я будь-якої дитини. Пропонує дітям спробувати написати свої імена.

Педагог повідомляє дітям, що вони можуть написати і неправильне слово, смішне. Тому не варто ображатися, сумувати. Вийшло смішно, то й слід повеселитися.

Деякі діти, припустившись помилки, цим на переймаються. Решта болісно сприймає невдачу, у них навіть сльози на очі навертаються. Це треба передбачити. Можна використати ігровий прийом «Поміняймося ролями»: нібито вихователь — це дитина, а хтось із дітей навчатиме його письма. Навмисне переставляються кубики, щоб скласти смішне слово. Після такого прийому жодна дитина не сприйматиме свої помилки болісно.

Діти вчаться самі писати свої імена: вихователь «пише» з кубиків ім'я дитини, потім кубики перемішує і пропонує написати його самостійно. Так повторюється кілька разів, поки дитина не навчиться писати своє ім'я правильно. Закінчується заняття повтором пісеньок «золотих» кубиків. Після цього в роздягальні до дверцят шаф прикріплюються картки з фото і підписами по складах імен дітей. Діти залюбки читають своє ім'я та імена своїх товаришів.

Заняття 3. Ознайомлення з таблицею 1. Вивчення послідовності вимови голосних звуків. Вправа «Знайдемо твоє ім'я на таблиці».

Завдання: продовжувати вчити дітей проспівувати блоки пісеньок кубиків (позначених у таблиці 1); закріплювати знання «золотих» пісеньок; вчити «писати» свої імена по таблиці; розвивати увагу, пам'ять, мислення.

Матеріал та обладнання: таблиця 1, лялька-рукавичка — гномик Мудрунчик.

ХІД ЗАНЯТТЯ

У гості до дітей завітав гномик Мудрунчик. Він запрошує малят у казкове місто Буквоград. Розповідає дітям, що в цьому місті живуть різні букви. Вони, боячись застуди, кашлю і втрати свого голосу, мешкають у будинках, причому кожен в окремому. Так з'явилося казкове місто Буквоград.

Вихователь демонструє таблицю 1, яка доповнена деякими елементами будівлі й має відносну схожість зі старовинним містом.

Вихователь. Одного ранку букви із «сірих» і «дерев'яних» будиночків почули, як красиво співають свої пісеньки букви із «золотих» будиночків.

Вихователь проспівує пісеньки «золотих» букв під мелодію або речівкою.

У-О-А-Е-И

ю-я-є-і-ї

У-ю-О-А-я

Е-є-И-і-ї

У-О-А-Е-И

ю-я-є-і-ї

Вихователь. І захотіли всі букви навчитися дзвінко співати. Ось як хором вони заспівали! (*Проспівується вся таблиця 1.*) Таблицю можна проспівати під мелодію «Два веселі гуси»:

ЛУ-ЛО-ЛА-ЛЕ-ЛИ-Л — Жили у бабусі

лю-льо-ля-лі-ль — Два веселі гуси:

ЛУ-лю-ЛО-льо — Один сірий,

ЛА-ля-ЛЕ-лі — Другий білий,

ЛУ-ЛО-ЛА-ЛЕ-ЛИ-Л — Два веселі гуси.

Вихователь. У «маленьких» пісеньках часто бувають «порожні» віконечка, тоді просто говоримо «бум».

— Гномик Мудрунчик дуже радий знайомству з вами, але він хоче ближче познайомитися і запам'ятати ім'я кожного з вас.

Кожна дитина «пише» своє ім'я по таблиці за допомогою вихователя.

Гномик «пише» по таблиці і своє ім'я, дякує за приємне спілкування, прощається з дітьми і обіцяє частіше навідуватися до них у гості.

Заняття 4. Робота з таблицею 1. Ознайомлення з посібником «Казкові герої».

Завдання: продовжувати вчити дітей проспівувати пісеньки по таблиці 1; ознайомити дітей із посібником «Казкові герої»; стимулювати відтворювати зміст заняття у самостійній діяльності; розвивати пам'ять, увагу.

Матеріал та обладнання: таблиця 1, гра-посібник «Казкові герої» у двох примірниках.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь, інтригуючи, запрошує дітей на заняття:

— Та чи всі зібрались до моєї хати? Усі!

— Тоді вже можна й казку починати.

Вихователь виставляє на демонстраційне полотно героїв казок і розповідає дітям, що вони чули, як дітки проспівують пісеньки букв.

Вони переписали собі ці пісеньки. Кожен персонаж обрав саме ту, де заховане його ім'я, і охоче тепер їх проспівують. Герої казок пропонують діткам відшукати їх пісеньки:

— ЗУ-ЗО-ЗА-ЗЕ-ЗИ-З (*Зайчик*).

— ВУ-ВО-ВА-ВЕ-ВИ-В (*Ведмідь*).

— МА-МО-МЕ-МИ-МУ-М (*Мишка*).

— ЖУ-ЖА-ЖО-ЖЕ-ЖИ-Ж (*Жабка*).

— ЛУ-ЛИ-ЛА-ЛЕ-ЛО-Л (*Лисичка*).

— ВУ-ВО-ВА-ВЕ-ВИ-В (*Вовчик*).

— СО-СА-СИ-СЕ-СУ-С (*Собачка*).

— ДА-ДУ-ДИ-ДО-ДЕ-Д (*Дід*).

Вихователь проспівує по таблиці 1 пісеньки казкових героїв, а діти знаходять, кому вони належать. Персонажі запитують у дітей, у яких казках вони з ними зустрічались, і доходять висновку, що всі перелічені герої з однієї казки — «Рукавичка».

Вихователь пропонує дітям вибрати одного з казкових героїв і прикріпити його «портрет» до своєї шафи. Діти вибирають картинки, вихователь прикріплює їх до дверцят шафи в роздягальні.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

«Покажи кубик за ознакою»

Завдання: вчити дітей розрізняти кубики за величиною, кольором та звучанням; створювати позитивний настрій дітей у роботі з кубиками; розвивати увагу, спостережливість.

Матеріал: кубики великі та малі, «залізні» й «дерев'яні».

ХІД ГРИ

Діти стають у коло. Вихователь показує великий «залізний» кубик, вони піднімають руки над головою і плещуть у долоні; великий «дерев'яний» — тупотять ногами, руки на талії; малий «залізний» — присідають, плещуть руками по колінах; малий «дерев'яний» — присідають, потирають долоньками — «шурхотять». Спочатку гра відбувається в повільному темпі, далі — швидше.

«Який кубик звучить?»

Завдання: вчити дітей розрізняти кубики за звучанням; розвивати увагу, зосередженість.

Матеріал: великі «золоті», «залізні» та «дерев'яні» кубики.

ХІД ГРИ

Спочатку вихователь показує дітям по черзі кубики, дзвенить ними. Діти називають «золоті», «залізні» та «дерев'яні» кубики. Далі вихователь ховає кубики за спину і дзвенить ними. Діти на слух визначають, який кубик звучить.

«Розсортуй кубики»

Завдання: вчити дітей розрізняти кубики за величиною, кольором та звучанням (великі, малі, «залізні», «дерев'яні», «золоті»); розвивати увагу, спостережливість.

Матеріал: кубики «залізні» й «дерев'яні», 4 спортивні обручі.

ХІД ГРИ

Діти діляться на чотири команди. У центрі килима лежать кубики. У чотирьох кутках килима — обручі. Кожній команді дається завдання: відшукати й покласти в обруч великі «залізні», малі «залізні», великі «дерев'яні», малі «дерев'яні» кубики. Починати змагання слід за сигналом вихователя. Трапляються помилки, діти знаходять їх і виправляють, забираючи з обруча неправильно покладений кубик.

«Відшукай своєму кубику будинок»

Завдання: продовжувати вчити дітей озвучувати пісеньки кубиків і таблиці 1; розвивати пам'ять, увагу, спостережливість.

Матеріал та обладнання: кубики, гра-посібник «Багатоповерхові будинки».

ХІД ГРИ

Вихователь роздає дітям по одному кубику, пропонує проспівати його пісеньку, оскільки кубики заблукали і не можуть потрапити до своїх будиночків. («Будинки» розкладені на майданчику в траві.) Отже, їм потрібно допомогти. Діти відшукують будиночок із пісенькою свого кубика.

«Обери казкового героя і проспівай його пісеньку»

Завдання: закріплювати вміння дітей проспівувати пісеньки таблиці 1.

Обладнання: посібник «Казкові герої».

ХІД ГРИ

На килимку, траві чи асфальті ігрового майданчика вихователь розкладає картинки з казковими героями. Діти по черзі вибирають собі одну з них. Спочатку сама дитина проспівує пісеньку, потім усі діти хором її повторюють.

У посібнику 36 картинок із казковими героями, відповідно 36 пісеньок. Посібник допомагає краще засвоїти пісеньки таблиці 1 — це понад половину. Оскільки таблицю виносити на подвір'я незручно, то саме такі картинки зручні для гри в різних місцях.

«Бджілки» (I варіант)

Завдання: вчити дітей розрізняти склади на кубиках і знаходити ті самі склади в посібнику «Квіти»; розвивати увагу, спостережливість, пам'ять.

Матеріал та обладнання: кубики й посібник «Квіти».

ХІД ГРИ

Вихователь загадує загадку: «До квіточки лечу, лечу — дзижчу»: — Дзум-дзум, жу-жу!

А як звать — не скажу. (Бджола.)

Запитання:

— Що збирають бджоли з квітів?

— Для чого бджолам нектар?

Вихователь читає вірш.

Ще в вулику бджілки спали,

Бо ще раненько,

А квіточки вже вмивали

В росі личенько.

Збудилися всі квіточки

В осінній ранок

І ждуть бджілок на гостину,

Готують сніданок.

Вихователь декламує вірш кілька разів, розкладаючи посібник «Квіти». Роздає дітям кубики (бджілки). За сигналом вихователя «бджілки» прокинулися, летять на лужок збирати нектар із квітів. Кожна «бджілка» (кубик) знаходить свою квітку (з ідентичними складами).

Вихователь каже:

— На квіточку бджілка сіла, сіла, посиділа.

Пилок назбирала, пісню заспівала.

Діти по черзі проспівують пісеньку своєї «бджілки». За бажанням дітей гру можна повторити, змінюючи кубики.

Бджілки (II варіант)

Завдання: продовжувати вчити дітей розрізняти склади на кубиках і знаходити ті самі склади в посібнику «Квіти»; уточнювати знання дітей про комах.

Матеріал та обладнання: кубики й посібник «Квіти».

ХІД ГРИ

Вихователь загадує загадки:

«У темній хатині живуть Мартини,

В'яжуть мереживо без петлі й вузла». (Бджоли.)

«Розмотався сам моток

Та й полинув на лужок.

На лужку сів на вербі

І змотався знов собі.

Хто в мішок його зібрав,

За те пальці обсмоктав». (Рій бджіл.)

Запитання:

— Де живуть бджоли?

— Як називається бджолина сім'я?

— Що збирають бджоли з квітів?

— Чим корисні бджоли?

Діти грають роль бджілок: отримують кубик, що дзвенить ніби бджілка. Поки ніч, бджоли сидять у вулику (діти сідають тихенько на лавку, тим часом вихователь розкладає квіти на «лужку»). За сигналом «бджілки» прокидаються, летять на лужок збирати нектар з квітів. Кожна «бджілка» (кубик) знаходить свою квіточку (з ідентичними складами). Вихователь спонукає дітей до проспівування пісеньок, використовуючи різну інтонацію, силу голосу.

За бажанням дітей гру можна повторити, змінюючи кубики.

«Бджілки» (ІІІ варіант)

Завдання: закріплювати знання дітьми пісеньок кубиків і таблиці 1; створювати позитивний настрій; розвивати пам'ять, увагу, естетичний смак.

Матеріал та обладнання: кубики й посібник «Квіти».

ХІД ГРИ

Вихователь читає вірш.

Бджілка

Бджілка весело літає,

Квітам вічка розтуляє,

Каже: — Годі, квіти, спати,

Я прийшла медок збирати!

Бесіда за змістом вірша.

А. Камінчук

Потім вірш повторює кілька разів разом із дітьми. При повторі вірша вихователь розкладає посібник «Квіти». Діти-бджілки отримую-

ють кубик, що дзвенить ніби бджілка. За сигналом вихователя «Летімо квіточки будити» «бджілки» летять на лужок збирати нектар із квітів. Кожна «бджілка» (кубик) знаходить свою квіточку (з ідентичними складами). Малюки проспівують пісеньку своєї «бджілки», супроводжують її грайливими рухами рук.

Вихователь допомагає тим дітям, які ще погано орієнтуються й не можуть виконати завдання. Можна застосувати вербальне схвалення: «Які працьовиті бджілки!», «Як вони красиво дзижчать!» (діти бігають, торохкочуть кубиками), «Чудово, ця бджілка вже знайшла свою квіточку, проспівай-но, пісеньку!», «А де ж твоя квіточка? Чи не заховалась у травичці? Спробуймо пошукати разом. Знайшов! Молодець!» тощо.

За бажанням дітей гру можна повторити, змінюючи кубики та використавши вірш.

На лужку гуде народ
Не простий — бджолиний.

Залітає на город —

Огіркам на спини.

Добрий труд діставсь бджолі —

Всі провідать доли,

Вдарить в дзвоники малі,

Щоб почули в домі,

Із квіток нектар збирати,

В пелюстки заритись.

Потім прийде вже пора

Медом поділитись.

«Смішні слова»

Завдання: формувати у дітей навички читання різних складів; розвивати мовленнєву та чуттєву сферу; викликати позитивні емоції.

Матеріал: кубики.

ХІД ГРИ

Діти сідають у коло біля кубиків, що лежать на килимку. Вихователь пропонує взяти кілька з них і викласти рядочком, відповідно утворюються смішні слова. Вихователь прочитає кожне слово, яке «написали» діти.

Гру можна повторити кілька разів. Звернути увагу на правильність покладених кубиків. Коли кубик «лежить боком» або «догори ніжками», його прочитати не можна.

ІГРОВІ ВПРАВИ З КУБИКАМИ НА ТЕМУ «МОЄ ІМ'Я»

1. Читання власного імені.

Після того, як діти ознайомлені з кубиками, їх кольорами, звучанням, величиною, знають, чим вони наповнені, як правильно їх ставити, кожній дитині вихователь «пише» її ім'я. Читає сам і пропонує прочитати дитині кілька разів, торкаючи пальчиком кожен кубик.

2. Виготовлення карток з іменами дітей.

Кожна дитина вибирає серед кольорової гами картону той колір, який їй найбільше до вподоби. Під керівництвом вихователя дитина наклеює своє ім'я зі складів на фотографію і прикріплює цю картку на дверцятах шафи в роздягальній кімнаті. Дитина перечитує кілька разів своє ім'я, торкаючись пальчиком окремого складу. (Діти пробують читати імена товаришів.)

3. Написання імен кубиками (I варіант).

Вихователь «пише» імена дітей кубиками, поставивши їх в один ряд. Діти прочитують їх. Діти на прохання вихователя відвертаються або заплющують очі. Вихователь переставляє місцями кубики з іменами. Розплющивши очі або повернувшись, діти знаходять своє ім'я і по черзі прочитують його.

4. Написання імен кубиками (II варіант).

У фізкультурних обручах, що лежать на килимку, вихователь викладає кубиками імена дітей. Діти відшукують серед написаних імен своє. Далі дітям пропонується розсипати і спробувати написати імена самостійно. Вихователь «пише» своє ім'я з помилкою. (Частина дітей пише правильно, частина — з помилками.) Жартуючи, перечитують імена, виправляють, пишуть правильно. Вдруге та втретє розкидаються кубики, «пишуться» і читаються імена.

5. Написання імен кубиками (III варіант).

Діти обирають маршрут своєї подорожі. Для пересування вихователь пропонує збудувати потяг, вагончиками якого будуть слугувати їхні імена. Машиніста вибирають лічилкою — його вагончик буде першим. На зупинці цуценя-бешкетник перемішує кубики. Діти відшукують свої кубики, будують із вагончиків-імен потяг.

6. «Написання» імен по таблиці.

Пропонуються різні ігрові вправи:

- вихователь «пише» ім'я дитини по таблиці, пропонує зробити це дитині. Можна повторити кілька разів, прочитавши ляльці або іграшці своє ім'я;

- вихователь пропонує дитині знайти на таблиці пісеньку, з якої починається її ім'я, ім'я товариша;
- вихователь пропонує дітям відгадати, чиє ім'я він «пише» по таблиці;
- вихователь лагідно читає ім'я дитини. Діти вправляються в написанні різних варіантів своїх лагідних імен.

7. Виготовлення кубиків для свого імені.

Із запасного комплекту ще не склеєних кубиків дитині дається нагода власноруч виготовити ті кубики, з яких можна скласти своє ім'я. Під керівництвом вихователя дитина згинає необхідні заготовки, змащує потрібні частини клеєм, наповнює бляшаними нарізками, склеює кубики, закріплює гумовими кільцями до повного висихання клею.

8. «Написання» власного прізвища.

По таблиці та за допомогою кубиків дітей можна вчити писати й читати власні прізвища, прізвища свої товаришів, використовуючи наведені варіанти ігрових вправ. Можна акцентувати увагу дітей на тому, що власні імена і прізвища пишуться з великої букви.

ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО

Конспект заняття з II етапу навчання дітей читання за кубиками Зайцева

Ніна САЛОГУБ, вихователь ДНЗ № 810, м. Київ

Завдання: закріплювати вміння дітей читати слова по таблицях Зайцева, викладати прості речення «складовими картками», читати невеликий текст; розвивати мислення, мовлення, пам'ять, пізнавальну активність дітей, бажання діяти самостійно.

Матеріал та обладнання: таблиця і кубики Зайцева, коло, складові картки, гра-посібник «Сонечко».

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь створює атмосферу захоплення тим, що відбуватиметься на занятті: загадує дітям загадку, демонструючи круг, пропонує відгадати:

Ой, котилось коло,
Коло-покотьоло.

Всіх ласкаво гріло,
Цілий день світило.

А під вечір коло,
Коло-покотьоло,

Дуже натомилосьь,
Спати покотилосьь. (Сонце.)

Вихователь. Що таке Сонце? (Відповіді дітей.)

Вихователь підсумовує: Сонце — небесне світило, що має форму гігантської розжареної кулі, яка випромінює світло і тепло.

Вихователь «пише» указкою (читає) по таблиці привітання Сонцю, діти стежать:

Добридень тобі, сонечко ясне,
Ти святе, ти ясне, прекрасне,
Ти чисте, величне, поважне...

Вихователь. Яке ще може бути Сонце?

Вихователь пропонує дітям дібрати «красиві» слова про Сонце. Діти придумують прикметники та «пишуть» (читають) їх по таблиці — велике, тепле, пекуче, яскраве, гарне, гаряче, золоте, сліпуче тощо.

Вихователь. Гарзд! Ми «написали», яким буває Сонце.

І день у день в ясні години

Сходить сонце до людини.

— Що робить Сонце день у день? Чому говорять про Сонце ніби воно сходить? (Відповіді дітей.)

— То ви зможете правильно відгадати ще одну загадку: «Що сходить без насіння?» (Сонце.)

— Якщо Сонце сходить, то воно і ... (заходить). Спробуймо написати, що робить Сонце?

Діти придумують прикметники та «пишуть» (читають) їх по таблиці — сідає, світить, пече, гріє, усміхається, сяє, з'являється тощо.

Вихователь «пише» указкою (читає) по таблиці приказки про Сонце, діти стежать:

- Сонечко встане, то й ранок настане.
- Сонце на всіх однаково світить.

Вихователь пропонує дітям скласти речення про те, яку користь приносить Сонце. Діти придумують речення, «пишуть» (читають) по таблиці, потім «пишуть» (викладають) кубиками на килимку.

Вихователь використовує прийом «навіювання» — кожна дитина отримує комплімент.

За результат праці діти від Сонця отримують «сонячні промінчики» — складові картки.

Вихователь. Оскільки є ще одна приказка «Не на тебе самого сонце світить», пропоную вам, діти, відгадати, хто ще дуже любить сонячне тепло. Для цього вам необхідно у картках прикрити перший склад кубиками з відповідним складом і прочитати нове слово (ко- лобок, заєць — *коза*; кошик, ромашка, вареник — *корова*; ковзани, нитки, крісло — *коник*; капуста, банан, Н — *кабан*; калюжа, Ч, каш- тан — *качка*; комар, ніж — *коні*; кіт, шпаківня, калина — *кішка*; кущ, Р, камінь — *курка*; сонце, басейн, картопля — *собака*; банка, ракета, Н — *баран*).

Вихователь пропонує подумати і дати загальну назву всім напи- саним словам.

Дидактична вправа «Хто в кого»

Діти стають у коло. Вихователь кидає м'яч дитині й називає твари- ну. Дитина називає дитинча тварини і кидає м'яч вихователю (*кішка — кошеня, собака — цуценя, курка — курча, качка — каченя, гуска — гу- сеня, коза — козеня, кобила — лоша, корова — теля, овечка — ягня*). Потім діти дають загальну назву (*свійські тварини*).

Вихователь. Оскільки сонце «вдень у небі гуляє, а ввечері на зем- лю сідає», воно хоче дізнатися, куди ж ховаються тварини вночі.

Вихователь пропонує дітям прочитати, у яких житлах ховають- ся тварини вночі або вдень від пекучого сонячного проміння. Педагог «пíše» указкою по таблиці, а діти читають: гніздо, дуло, кубло, лігво, нора.

Вихователь. Хто буде тваринам ці житла? (*Відповіді дітей.*)

Далі вихователь пропонує дітям згадати і прочитати по таблиці назви тих жител, які буде для тварин людина, — будка, вольєр, за- города, клітка, кошара, шпаківня.

Вихователь пропонує дітям прочитати на індивідуальних картках послання від Сонця:

Я дарую вам тепло,
Щоб навколо все цвіло,
Щоб гайочок зеленів,
І пташиний спів дзвенів,

Щоб сріблилась річка

І росла травичка,

Розвивалися сади,

Наливалися плоди.

Промінчик мій усіх цілує

І метелика милує,

Бджілку, квіточку голубить,

Хто із вас мене не любить!

Вихователь. Справді, сонячне тепло люблять усі живі істоти на планеті. Наші предки поклонялися Сонцю як найулюбленішому боже-ству. Вони вважали його всесильним, воно могло пожаліти — нагріти або покарати — спалити. Не можна було гнівити Сонця. Багато закличних пісень склав український народ про сонце.

Вихователь пропонує дітям звернутися до Сонця закличними піснями.

Вийди, вийди, сонечко, та й умийсь,

Рушничком-хмаринкою та й утрись,

На ясну галявину подивись,

Пролісок блакитненький вже розкривсь.

Сонечко, сонечко,

Виглянь у віконечко,

Дітки гуляють,

Тебе виглядають.

Вийди, вийди, сонечко,

На дідове полечко,

На бабине зіллячко,

На наше подвір'ячко,

На весняні квіточки,

На маленькі діточки.

Ось вони граються,

Тебе дожидаються.

Діти отримують позитивну оцінку своєї діяльності від «Сонця» (коло) та вихователя.

Радимо прочитати

1. Ахлымова Н. В. Учимся читать с удовольствием! Система быстрого обучения чтению детей 5—6 лет с речевыми нарушениями по методике Н. А. Зайцева. — М.: Издательство ГНОМ и Д, 2006. — 72 с.
2. Біла Е. П. Навчаємо читання українською мовою за методикою М. Зайцева. 1-ше вид. — К., 2006. — 68 с.
3. Зайцев Н. А. Письмо, чтение, счет: Учебник для вузов. — СПб.: Лань, 2000. — 224 с.
4. Каспарова Ю. «Волшебные» кубики Зайцева // Мир семьи. — 2005. — № 3. — С. 22—24.
5. Кубики Зайцева: Учебное пособие. Комплект для дома, группы, класса. — СПб., 1999. — 80 с.
6. Уявлення про інтелект дитини варто змінити: Методика Зайцева // Освіта. — 1994. — № 78/79. — С. 9.
7. Шарипова Е. Читаем «по Зайцеву» // Частная школа. — 1995. — № 3. — С. 72-73.
8. Шелестова Л. Навчаємо читання: яку методику обрати? // Дошкільне виховання. — 2009. — № 4. — С. 18—20.
9. Шеповальников А. Технология обучения Зайцева // Педагогический вестник. — 1996. — № 7. — С. 9.